

Programa específic en violència domèstica

Introducció

Amb l'entrada en vigor de la nova llei integral contra la violència de gènere ens trobem davant d'un important repte: proporcionar recursos per donar resposta a les sentències judicials que comporten la participació en programes d'intervenció per a homes acusats de violència contra la dona. Aquests programes han de ser rigorosos i donar lloc a una avaluació científica perquè se'n garanteixi la validesa a mitjà i llarg termini.

Fer un abordatge global i integral de la violència de gènere significa treballar tant amb les persones que pateixen les conseqüències que se'n deriven, com amb les que l'exerceixen. És a dir, d'una banda, les dones i els fills i, de l'altra, els homes.

Durant molt de temps es va creure que només s'havia de treballar amb les dones, perquè n'eren les principals víctimes, però posteriorment s'ha vist que els nens que han estat víctimes, directament o indirectament, de la violència familiar requereixen també una atenció concreta i específica per abordar les seqüeles psicològiques que pateixen i també oferir-los nous models de relació basats en la no utilització de la violència, en el respecte i en la igualtat.

D'altra banda, el treball amb els homes esdevé també essencial. Si l'atenció se centra únicament en les víctimes, els homes continuaran utilitzant els patrons i models que coneixen i que estan basats en una forma determinada de pensar i funcionar sovint sustentada per la societat en què viuen. No n'hi ha prou amb sancionar i penalitzar accions concretes, cal un canvi en les actituds.

Actualment hi ha una àmplia gama de models de tractament. Les diferents perspectives teòriques consideren que la causa del maltractament és de tipus individual (personalitat o anomalies psicològiques de les persones que exerceixen violència de gènere), de tipus familiar (per exemple, relacions disfuncionals) o de tipus social (per exemple, actituds favorables a l'ús de la violència). Els models de tractament reflecteixen aquesta varietat de perspectives teòriques. Segons Medina aquests programes pretenen que els homes violents afrontin les conseqüències de la seva conducta, que es responsabilitzin dels abusos comesos, així com eliminar les racionalitzacions i justificacions que aquestes persones utilitzen per explicar la seva conducta. A més a més, aquests programes també inclouen components orientats a solucionar les necessitats de control de l'ira i l'estrès, i també a desenvolupar habilitats socials i de comunicació.

Objectius

a) Respecte del penat

- Donar diverses alternatives a determinades conductes.
- Oferir eines que permetin una reinserció en condicions més favorables.

- Facilitar l'adquisició d'habilitats i coneixements.
- Fomentar l'empatia amb la víctima o els seus grups de pertinença.
- Potenciar aquells aspectes que afavoreixen un major autocontrol.

b) Quant als òrgans judicials

- Augmentar la diversitat de mesures penals alternatives.
- Dotar de contingut les formes substitutives.
- Facilitar el control de l'execució, mitjançant el seguiment dels tècnics de mesures penals alternatives.

c) Quant a la comunitat

- Donar una resposta a delictes que provoquen inseguretat.
- Possibilitar la modificació de comportaments que causen alarma social.

Entitats i programes específics per a persones que exerceixen violència de gènere i intrafamiliar

Les entitats i associacions que porten a terme aquests programes per a homes treballen en l'àmbit social sense ànim de lucre i estan formades per grups de professionals procedents del món de la salut i del treball social, en conseqüència les seves intervencions es fan des d'una perspectiva multidisciplinària.

Programes específics per a persones que exerceixen violència de gènere i intrafamiliar

a) Contingut

“Els programes estan adreçats a la població masculina que està mancada de mecanismes psicològics per fer front a situacions de conflicte amb la parella o d'instruments i processos mentals per establir una comunicació adequada, o uns valors basats en una cultura masclista centrada en el poder de l'home i la submissió de la dona.

[...] Reconduir les conductes i patrons de violència que es generen en el nucli familiar, i proposa la reinserció d'aquells homes responsables d'agressions (físiques, psíquiques o sexuals) a les seves parelles, té com a finalitat la intervenció de l'home en l'assoliment d'una societat més justa i igualitària entre gèneres.”

b) Objectius del programes formatius

- Reconèixer la seva implicació i responsabilitat en les conductes violentes.
- Redefinició del significat del comportament violent.

- Coneixement dels patrons propis de comportament violent.
- Revisió del sistema de creences (rols, jerarquies, relacions paternofilials...)
- Desenvolupar habilitats socials per a la resolució de conflictes.
- Oferir estratègies no violentes de resolució de problemes.
- Intervenir amb relació a l'abús.
- Disminuir el nivell de violència intrafamiliar (millora del benestar familiar i augment de protecció a la víctima).
- Reconèixer la violència com a conducta inapropiada.
- Trobar i aprendre formes d'expressió i de relació alternatives.
- Eliminar/disminuir les conductes violentes.
- Interrompre/ disminució de la intensitat – freqüència dels cicles de violència.
- Impulsar la responsabilitat sobre la relació abusiva.
- Modelar estils de relació no abusives.

c) Metodologia

La metodologia emprada en sessions individuals i de grup.

Nre. de sessions:

- 2/ 3 entrevistes individuals (diagnòstic i de seguiment)
- 12 de grup
- 1 entrevista individual (de tancament)

Objectius de les sessions individuals:

- Possibilitat de fer treball individual si no es considera indicat que participi en les sessions de grup.
- S'ha d'incidir en el següent:

La vivència que es té de la violència.

Reconèixer la dependència afectiva amb relació a la parella

Reconeixement i expressió de sentiments.

Reconstrucció de la història de parella i de la família d'origen.

- A l'entrevista final (de tancament) es fa l'avaluació i l'informe final i es remet a l'òrgan judicial.

Objectius de les sessions de grup:

- Aprendre a dialogar i introduir noves conductes més adaptatives i funcionals.
- Confrontar la tendència del poder i control.
- Reforçar la confiança en si mateix a través del grup.
- Permetre a l'usuari l'autoprospecció (superar la vergonya i la culpa).

- Reforçar l'empatia.
- Educar les conductes sexistes i rols de gènere.

d) Intervenció

Entrevista d'acollida i avaluació inicial.

Abordatge psicoterapèutic d'orientació cognitiu - de conducta, adaptat a la realitat de cada usuari, amb l'objectiu d'analitzar i conèixer la situació de l'usuari i motivar-lo cap a la necessitat de canvi.

- Informació del servei.
- Definició del problema.
- Facilitar un context de conversa.
- Explorar la situació de risc, mitjançant el recull de dades generals de la persona (es valora la idoneïtat del recurs per a la persona).

Sessions de grup

- Es faciliten formes de treball adequades de les emocions, percepcions empàtiques dels altres, reformulació de mites, creences, pensaments distorsionats.

Seguiment individual

- Quan reconeix la responsabilitat en l'agressió, hi ha un canvi on es pot començar un treball que li permeti elaborar la seva pròpia història de victimització.

Avaluació final i elaboració d'informe

- Sessió de treball individual basada a valorar el procés i recorregut que ha fet la persona en el treball en grup. Canvis en la visió de si mateix, dels altres i del món que l'envolta.

Metodologia de grup:

Dinàmica de *grup operatiu* (entrenament d'habilitats, anàlisi i reflexió sobre les situacions)

- Dinàmica de presentació usuaris.
- Dinàmica de coneixement del grup.
- Treball per parelles.

Tècniques i eines:

Instrumentals (premsa, històries de vida, documentals...)

Dinamitzadores: *Joc de rol*.

Relacionals: Redefinició i interpretació de posicions personals. Tasques i encàrrecs durant la setmana.

Criteris d'admissió:

(es fan 2 o 3 entrevistes i es passen de forma optativa escales diagnòstiques de personalitat)

- No presenta cap trastorn mental sever.
- No esta en situació de consum actiu de substàncies tòxiques o sense tractament.
- Capacitat d'introspecció i reconeixement de certa implicació en els fets.
- Disposició a assistir-hi i treballar.
- Els homes adscrits al programa han de signar-hi un acord de participació (coneixedors dels continguts i de les situacions considerades d'incompliment) i comprometre's a aturar qualsevol acció violenta.

Criteris de baixa:

- Consum de substàncies
- Episodi psiquiàtric greu
- Incompliment dels acords
- Actitud o comportament negatiu
- Homes amb trastorns mentals severos
- Depressió greu
- Perfil psicopàtic

Altres aspectes a destacar:

El programa no funciona de manera aïllada, sinó a través de coordinacions o derivacions, si cal, amb:

- Serveis socials
- Serveis d'atenció a la dona
- Serveis d'atenció primària a la salut
- Serveis d'atenció especialitzada a la salut mental
- Centres d'atenció i tractament de les drogodependències
- Actuar coordinadament amb altres professionals i amb la institució vinculada al programa

Protocols d'intervenció

a) Fase prèvia

Durada:

Inici: des de la recollida i tràmit de la documentació de la demanda de l'autoritat judicial.

Finalització: amb l'assignació del tècnic encarregat de l'execució de la mesura.

Objectius:

- Informatització de la documentació judicial.
- Distribució geogràfica dels programes.
- Conèixer els motius pels quals s'ha acordat aquesta pena i la urgència de la intervenció.

Intervenció:

- L'equip de mesures penals alternatives rep de l'oficina judicial l'encàrrec d'executar la mesura imposada juntament amb la sentència condemnatòria.
- Revisió de la documentació corresponent a l'execució del programa formatiu.
- S'obre l'expedient, s'introdueix la informació a la base de dades del Departament de Justícia i s'assigna l'expedient a l'equip de mesures penals alternatives que territorialment li correspongui.

b) Fase inicial

Durada:

Inici: des de l'assignació del cas al tècnic encarregat de l'execució de la mesura.

Finalització: amb l'inici del curs.

Objectius:

- Recollir les dades de l'usuari.
- Informar la persona de la seva situació i obligacions judicials.
- Valorar la viabilitat de dur a terme l'execució de la pena i valorar el risc de noves agressions dins de l'àmbit de la violència domèstica i de gènere.
- Delimitar el pla de treball i el procés que ha d'efectuar la persona del compliment de la mesura.
- Informar del contingut i objectius del programa formatiu.
- Responsabilitzar la persona de la realització del programa.
- Informar el jutjat respecte de la viabilitat de la mesura per part del penat.

Intervenció:

La diversitat de situacions en què es troben els professionals a l'hora d'executar aquestes mesures; el risc afegit per a la víctima, atès que són delictes en què víctima i agressor es coneixen abastament; la sensibilitat social envers aquests delictes; els processos emocionals que envolten les situacions i sobretot la manca de provats sistemes de detecció de risc objectiu ens obliguen a tenir una especial cura en l'execució d'aquestes mesures i establir protocols i sistemes de coordinació dels diferents professionals i programes que garanteixin al màxim possible el control de la mesura i la seguretat de la víctima. Així, quan es detecta un possible risc, se'n pot assabentar immediatament la víctima i els operadors judicials i policials.

Metodologia:

És important poder dur a terme un treball interdisciplinari i, per tant, tenir totes les informacions adients per a l'objectiu principal: evitar nous danys o agressions.

Aquesta detecció, la dividim en tres fases:

1a fase: En arribar la documentació judicial (programa de mesures)

2a fase: Durant la intervenció del professional de seguiment de la mesura (entrevista del delegat d'execució de mesures)

3a fase: Després de la valoració del risc i durant l'execució de l'obligació imposada.

Circuit d'actuació

Una vegada detectat el risc, segons la valoració realitzada i la situació particular de cada usuari, calen les següents actuacions:

- Contacte amb la Oficina d'Atenció a la Víctima amb els següents objectius:

Contrastar la informació obtinguda a l'entrevista.

Començar les actuacions oportunes de protecció a la víctima, com ara contactar amb els cossos de seguretat.

- Informació als jutjats:

Nota informativa en què es notifiqui la situació detectada (per exemple: el trencament de l'ordre d'allunyament, tant si l'usuari es presenta a l'entrevista amb la parella, com si verbalitza els trencaments de l'ordre d'allunyament...)

- La derivació a l'entitat dels programes formatius de violència domèstica es porta a terme després de la valoració/supervisió del coordinador/ /responsable de l'equip de mesures.

Informes a l'autoritat judicial

Nota informativa:

Es certifica que el penat s'ha presentat a la primera entrevista i que se l'inclourà, si no es disposa res en contra, al proper programa que es faci al territori, del qual s'inclou una breu ressenya sobre els continguts, l'estructura i durada.

En el cas que no es pugui dur a terme el programa formatiu, es fa també una nota informativa en què se n'argumenten els motius (de salut, personals, incompatibilitat amb un altre programa formatiu...).

Informe inicial d'execució de la pena:

Entitat on es durà a terme, objectius, continguts, metodologia, calendari, l'horari i, si cal, es fa alguna observació.

A l'informe inicial han de constar les dades del penat, les dades de l'execució de la pena i adjuntar sempre el full d'inscripció original signat pel penat.

b) Fase de seguiment

Aquesta fase es caracteritza per la realització del programa formatiu. Per dur a terme el control i suport necessari, el tècnic de mesures penals alternatives i els professionals de l'entitat han d'establir un pla conjunt de seguiment i intervenció, segons el tipus de programa, el nombre d'hores i les característiques de la persona. Si s'escau, se n'informa l'òrgan judicial durant el desenvolupament. D'altra banda, l'entitat es compromet a comunicar al tècnic de mesures penals alternatives les incidències i incompliments que es produeixin, així com els canvis que afectin la situació judicial o personal de la persona.

Durada:

Inici: en la data en què la persona inicia la primera sessió del programa formatiu.

Finalització: en la data en què es finalitza la darrera sessió del programa formatiu.

Objectius:

- Supervisar i controlar el desenvolupament del programa.
- Oferir el suport i l'assessorament necessari a l'entitat i al penat.
- Intervenir, si s'escau, davant de possibles conflictes o incidències.

Protocol d'intervenció:

- Coordinacions amb el referent de l'entitat per al seguiment de l'assistència i les incidències (faltes, retards, conductes positives i negatives, etc.).
- Contactar amb el penat en cas que es detectin faltes d'assistència, conductes negatives i/o altres incidents per justificar-ne l'absència i reconduir la situació problemàtica, si cal.
- Emetre informe i lliurar-lo al jutjat en què es notifiquin les faltes d'assistència i retards, tant si són justificats com si no, així com les conductes negatives.
- Sensibilitzar el penat envers d'altres problemàtiques detectades.

Informes a l'autoritat judicial:

Nota informativa:

Notificació de les incidències a l'òrgan judicial corresponent.

c) Fase final

Durada:

Inici: des de la finalització de l'activitat.

Finalització: amb l'elaboració de l'informe final d'execució de la pena i els descriptors.

Objectius:

- Avaluar i valorar l'execució i compliment del programa.

Protocol d'intervenció:

- Coordinació amb el responsable de l'entitat per fer la valoració final i recollir-ne l'informe valoratiu emès, així com el registre d'assistència.
- Entrevista amb el penat per fer-li la devolució de l'acompliment i valoració del programa i escoltar la seva valoració, així com de la proposta que es fa al jutge i recordar-li les obligacions, si n'hi ha, que resten vigents.
- Elaboració i lliurament de l'informe final al jutjat juntament amb l'informe valoratiu emès per l'entitat.
- Emplenar els descriptors i finalització del programa perquè s'ha complert el temps imposat.

Informes a l'autoritat judicial

Informe final:

L'objectiu és informar la instància judicial sobre la valoració del compliment de la pena.

Ha d'incloure la valoració de l'execució de la pena del professional d'execució de mesures i del responsable de l'entitat. S'hi ha d'adjuntar l'informe valoratiu i el registre d'assistència del penat.